

INGLIZ TILI MASHG‘ULOTLARIDA INTERAKTIV METOD VA TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH TAJRIBASI

Hafizov Abror Alisher o‘g‘li,

O‘zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi

abrorbek.hafizov92@gmail.com

ANNOTATSIYA

Hozirgi kunda chet tilini o‘qitish metodikasi sohasida yangi pedagogik paradigmalar va yondashuvlar shakllanib, an’anaviy, asosan o‘qituvchi markazli va reproduktiv xarakterga ega bo‘lgan usullarni tubdan qayta ko‘rib chiqishni talab qilmoqda. Ushbu o‘zgarishlar globallasuv jarayonlari, xalqaro muloqotning kengayishi, mehnat bozorida chet tillariga bo‘lgan talabning ortishi hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivoji bilan chambarchas bog‘liqdir [Селевко, 2010]. Natijada chet tilini o‘qitish jarayoni faqat grammatik qoidalar va leksik birliklarni o‘zlashtirish bilan cheklanib qolmasdan, balki real kommunikativ vaziyatlarda tilni samarali qo‘llashga yo‘naltirilgan murakkab pedagogik jarayon sifatida qaralmoqda.

Kalit so‘zlar: *interaktiv metodlar, pedagogik paradigma, kommunikativ yondashuv, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, metoddan keyingi davr, vazifaga asoslangan o‘qitish, kommunikativ kompetensiya.*

ABSTRACT

Currently, new pedagogical paradigms and approaches are being formed in the field of foreign language teaching methodology, requiring a fundamental revision of traditional, mainly teacher-centered and reproductive methods. These changes are closely related to the processes of globalization, the expansion of international communication, the increasing demand for foreign languages in the labor market, and the rapid development of information and communication technologies [Селевко, 2010]. As a result, the process of teaching a foreign language is considered not only as a mastery of grammatical rules and lexical units, but also as a complex pedagogical process aimed at the effective use of language in real communicative situations.

Keywords: *interactive methods, pedagogical paradigm, communicative approach, person-centered education, post-method era, task-based learning, communicative competence.*

KIRISH

Zamonaviy metodik yondashuvlar til o'rganish jarayoniga nisbatan chuqurroq, shaxsga yo'naltirilgan va kontekstual yondashuvni talab etadi. Bunda o'quvchi shaxsining individual xususiyatlari, ehtiyojlari, qiziqishlari va avvalgi tajribasi ta'lim jarayonining markaziga qo'yiladi. Til o'rganish sun'iy mashqlar majmui emas, balki real ijtimoiy va madaniy kontekstda muloqot qilish vositasi sifatida tashkil etiladi [Richards, 2015]. Bu esa chet tilini o'qitishda kommunikativ va faol metodlardan foydalanishni taqozo etadi.

Zamonaviy metodologiyaning markaziy g'oyasi o'quvchini faol o'rganish subyekti, o'qituvchini esa ta'lim jarayonining yo'naltiruvchisi va tashkilotchisi sifatida talqin etishdan iboratdir. Ushbu yondashuvda o'qituvchi bilimlarni tayyor holatda beruvchi emas, balki o'quvchilarning mustaqil izlanishi, fikrlashi va muloqotga kirishishini rag'batlantiruvchi pedagogik muhit yaratuvchi sifatida namoyon bo'ladi [Harmer, 2015]. Bu esa o'quvchilarning mas'uliyatini oshiradi va ularni ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiradi.

NATIJAR VA MUHOKAMA

Mazkur paradigma doirasida interaktiv metod va texnologiyalar chet tilini o'qitishning ajralmas tarkibiy qismiga aylanmoqda. Guruhli va juftlikda ishlash, muammoli vaziyatlar asosida o'qitish, munozaralar, rol o'yinlari, loyihalar va axborot texnologiyalariga asoslangan mashg'ulotlar o'quvchilarning kommunikativ faolligini oshiradi. Ayniqsa, interaktiv yondashuv til o'rganish jarayonini tabiiy muloqot muhiti bilan yaqinlashtiradi va o'quvchilarda chet tilida erkin fikr bildirish ko'nikmasini shakllantiradi [Павлов, 2011].

Shu jihatdan, H. D. Brown ta'kidlaganidek, chet tilini o'qitish samaradorligi o'quvchining dars jarayonidagi faolligi, motivatsiyasi va o'z-o'zini boshqarish qobiliyatiga bevosita bog'liqdir. Uning fikricha, interaktiv yondashuvga asoslangan darslar o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi va barqaror natijalarga erishish imkonini beradi [Brown, 2007]. Demak, zamonaviy chet tilini o'qitish metodikasi interaktiv texnologiyalarni tizimli va maqsadli qo'llashni talab etadi.

XX asrning ikkinchi yarmida kommunikativ yondashuvning paydo bo'lishi chet tilini o'qitish metodikasida muhim burilish nuqtasini belgilab berdi. Ushbu yondashuv tilni faqat grammatik qoidalar va leksik birliklar majmui sifatida emas, balki muloqot vositasi sifatida o'rganishga asoslandi [Richards, 2001]. Avvalgi strukturaviy va audiolingval metodlarda til shakliga ustuvorlik berilgan bo'lsa, kommunikativ yondashuvda asosiy e'tibor tilning funktsional va mazmuniy jihatlariga qaratildi.

Kommunikativ yondashuv tilni bir-biri bilan uzviy bog‘liq bo‘lgan to‘rtta asosiy ko‘nikma — tinglab tushunish, gapirish, o‘qish va yozishni integratsiyalashgan holda rivojlantirishni nazarda tutadi [Richards, 2006]. Bunda ushbu ko‘nikmalar alohida-alohida emas, balki yagona kommunikativ vazifani bajarish jarayonida shakllantiriladi. Masalan, talabalar matnni o‘qib, uni muhokama qiladi, o‘z fikrini og‘zaki bayon etadi va yozma tarzda xulosa chiqaradi. Bu esa til o‘rganish jarayonini tabiiy muloqotga yaqinlashtiradi.

Mazkur yondashuvda grammatik to‘g‘rilikdan ko‘ra mazmunli muloqotga ustuvorlik beriladi. Ya’ni, talabalar fikrni aniq va tushunarli yetkazishga intiladi, xatolar esa o‘rganish jarayonining tabiiy qismi sifatida qabul qilinadi [Harmer, 2015]. Bu holat talabalarda xatodan qo‘rqmasdan gapirishga bo‘lgan psixologik to‘siqlarni kamaytiradi va ularning kommunikativ faolligini oshiradi.

Kommunikativ yondashuvning asosiy tamoyili shundan iboratki, til o‘rganish jarayoni real hayotiy vaziyatlarda muloqot qilish orqali amalga oshirilishi lozim. Shu sababli dars jarayonida sun‘iy mashqlardan ko‘ra, real kommunikativ vazifalar — muammo hal qilish, fikr almashish, qaror qabul qilish kabi faoliyat turlari ustuvor ahamiyat kasb etadi [Ильин, 2011]. Bu esa talabalarning tilni amaliy faoliyat jarayonida o‘zlashtirishiga xizmat qiladi.

Mazkur yondashuvni samarali amalga oshirishda interaktiv metodlar muhim o‘rin tutadi. Xususan, roliy o‘yinlar, juftlikda va kichik guruhlarda ishlash, munozaralar, “case study” va loyiha metodi kommunikativ yondashuvning amaliy ifodasi hisoblanadi. Ushbu metodlar talabalarni faol muloqotga jalb etib, ularning nutqiy faolligini, mustaqil fikrlashini va jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi [Brown, 2007].

Shuningdek, interaktiv metodlar orqali talabalar nafaqat til strukturalarini, balki tilning madaniy va pragmatik jihatlarini ham o‘zlashtiradilar. Ya’ni, ular qaysi vaziyatda qanday so‘z va iboralarni qo‘llash, muloqot madaniyatiga rioya qilish va nutqiy etikani hisobga olishni o‘rganadilar. Bu esa kommunikativ kompetensiyaning to‘liq shakllanishiga xizmat qiladi [Savignon, 2002].

Kommunikativ yondashuv asosida bir qator aniqroq metodologik model ham rivojlandi. Masalan, Vazifaga asoslangan til o‘qitish (Task-Based Language Teaching – TBLT) aniq, natijaga yo‘naltirilgan vazifalarni (task) o‘quv jarayonining markaziga qo‘yadi. Bu yerda talabalar real hayotda duch kelishi mumkin bo‘lgan, masalan, mehmonxona band qilish, mahsulot tavsifini tayyorlash kabi vazifalarni bajarish orqali tilni o‘zlashtiradilar [Ellis, 2003]. Mazmun va tillarni integrallashtirib o‘qitish (Content and Language Integrated Learning – CLIL) paradigmasida esa chet tili nafaqat o‘rganish ob’ekti, balki boshqa fanlar (tarix, biologiya, san’at) mazmunini

o'zlashtirish vositasi sifatida ishlatiladi. Bu yondashuv talabalarni mavzuning mohiyati bilan shug'ullanishga majburlaydi va tilni tabiiy kontekstda qo'llashni ta'minlaydi [Coyle, 2010]. Shunga o'xshash tarzda, Kasbiy kontekstda til o'qitish (Competency-Based Language Teaching – CBLT) ma'lum bir kasb yoki soha uchun zarur bo'lgan aniq kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan. Bu yondashuvda dastur va metodlar o'quvchining kelajakdagi professional ehtiyojlaridan kelib chiqib ishlab chiqiladi [Richards, 2014].

Bugungi kunda ko'plab olimlar “metoddan keyingi davr” (Post-Method Era) haqida gapirishadi. Ushbu tushuncha yagona, universal va hamma vaqtda samarali hisoblangan “mukammal metod” mavjud emasligini, balki o'qituvchining o'z konteksti, o'quvchilarining ehtiyoji va maqsadlariga mos holda turli yondashuv va texnikalardan iborat o'z metodologik qobiliyatini (pedagogical repertoire) shakllantirishi kerakligini ta'kidlaydi [Kumaravadivelu, 2006]. Bu davrda o'qituvchi faqat bajaruvchi emas, balki tadqiqotchi, innovator va tanlovchi sifatida ko'riladi. Interaktiv metod va texnologiyalarning keng spektri aynan shu paradigma uchun idealdir, chunki ular o'qituvchiga o'quv jarayonini har bir guruhning o'ziga xos xususiyatlari va o'quv maqsadlariga mos ravishda loyihalash imkonini beradi. Shunday qilib, zamonaviy metodologik paradigmalarda interaktivlikni til o'qitishning mantiqiy va tabiiy natijasi sifatida ko'rishga asoslanadi. Bu yondashuvlar o'quvchini markazga qo'yadi, real vaziyatlarda tilni qo'llashga urg'u beradi va o'qituvchiga moslashuvchanlik va ijodkorlikni talab qiladi, ya'ni interaktiv pedagogika aynan shunday muhitni yaratish uchun zarur bo'lgan vositalarni taqdim etadi.

Kommunikativ yondashuv tilni bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lgan to'rtta asosiy ko'nikma — tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozishni integratsiyalashgan holda rivojlantirishni nazarda tutadi [Richards, 2006]. Bunda ushbu ko'nikmalar alohida-alohida emas, balki yagona kommunikativ vazifani bajarish jarayonida shakllantiriladi. Masalan, talabalar matnni o'qib, uni muhokama qiladi, o'z fikrini og'zaki bayon etadi va yozma tarzda xulosa chiqaradi. Bu esa til o'rganish jarayonini tabiiy muloqotga yaqinlashtiradi.

Mazkur yondashuvda grammatik to'g'rilikdan ko'ra mazmunli muloqotga ustuvorlik beriladi. Ya'ni, talabalar fikrni aniq va tushunarli yetkazishga intiladi, xatolar esa o'rganish jarayonining tabiiy qismi sifatida qabul qilinadi. Bu holat talabalarda xatodan qo'rqmasdan gapirishga bo'lgan psixologik to'siqlarni kamaytiradi va ularning kommunikativ faolligini oshiradi.

Kommunikativ yondashuvning asosiy tamoyili shundan iboratki, til o'rganish jarayoni real hayotiy vaziyatlarda muloqot qilish orqali amalga oshirilishi lozim. Shu sababli dars jarayonida sun'iy mashqlardan ko'ra, real kommunikativ vazifalar —

muammo hal qilish, fikr almashish, qaror qabul qilish kabi faoliyat turlari ustuvor ahamiyat kasb etadi. Bu esa talabalarning tilni amaliy faoliyat jarayonida o‘zlashtirishiga xizmat qiladi.

Mazkur yondashuvni samarali amalga oshirishda interaktiv metodlar muhim o‘rin tutadi. Xususan, roliy o‘yinlar, juftlikda va kichik guruhlarda ishlash, munozaralar, “case study” va loyiha metodi kommunikativ yondashuvning amaliy ifodasi hisoblanadi. Ushbu metodlar talabalarni faol muloqotga jalb etib, ularning nutqiy faolligini, mustaqil fikrlashini va jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Shuningdek, interaktiv metodlar orqali talabalar nafaqat til strukturalarini, balki tilning madaniy va pragmatik jihatlarini ham o‘zlashtiradilar. Ya’ni, ular qaysi vaziyatda qanday so‘z va iboralarni qo‘llash, muloqot madaniyatiga rioya qilish va nutqiy etikani hisobga olishni o‘rganadilar. Bu esa kommunikativ kompetensiyaning to‘liq shakllanishiga xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, kommunikativ yondashuv va interaktiv metodlar o‘zaro uzviy bog‘liq bo‘lib, ingliz tilini o‘qitishda talabalarning faolligini oshirish, ularning real muloqotga tayyorligini shakllantirish va tilni amaliy vosita sifatida egallashini ta’minlaydi. Ushbu yondashuv zamonaviy chet tilini o‘qitish metodikasining asosiy tayanchlaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Brown H.D. Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy. – New York: Pearson Education, 2007.
2. Brown H.D. Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy. – New York: Pearson Education, 2007.
3. Coyle, D., Hood, P., & Marsh, D. (2010). CLIL: Content and Language Integrated Learning. Cambridge University Press.
4. Ellis, R. (2003). Task-based Language Learning and Teaching. Oxford University Press.
5. Harmer J. How to Teach English. – London: Longman, 2015
6. Kumaravadivelu, B. (2006). Understanding Language Teaching: From Method to Postmethod. Lawrence Erlbaum Associates.
7. Richards J.C. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
8. Richards J.C. Communicative Language Teaching Today. – Cambridge: Cambridge University Press, 2015.

9. Richards J.C. Communicative Language Teaching Today. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
10. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). Approaches and Methods in Language Teaching (3rd ed.). Cambridge University Press.
11. Savignon S.J. Communicative Competence: Theory and Classroom Practice. – New York: McGraw-Hill, 2002.
12. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. – М.: Просвещение, 2011.
13. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. – М.: Народное образование, 2010.
14. Хафизов,, А. А. (2023). Влияние межкультурной коммуникации в маркетинговых сообщениях. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3 (12), 458-462.